Вх. № ЧР-01-290/10.11.2025 г.

С Т А Н О В И Щ Е

от професор д-р Петя Любомирова Кабакчиева, СУ "Св. Кл. Охридски", професор по ПН 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Относно: Конкурс за доцент в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Социално-демографски дисбаланси и неравенства, методология на социологическите изследвания) към ИИНЧ - БАН

1. **Информация за конкурса**

Конкурсът е обявен за нуждите на секция „Социология и социална демография" при ИИНЧ - БАН в ДВ бр.56 от 11.07.2025г. Участвам в състава на научното жури по конкурса съгласно Заповед №. № РД-6-341/10.09.2025 г., на директора на ИИНЧ при БАН. Единствен кандидат по този конкурс е главният асистент в същия институт д-р Любомир Ивов Стойчев.

2. **Изпълнение на изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент"**

Научното жури разгледа подадените документи от д-р Любомир Стойчев и провери съответствието на научните му постижения с минималните изисквания на БАН за длъжността „доцент" в съответствие с чл. 26 и чл. 27 от Правилника за условията и реда за заемане на академични длъжности в „асистент", „гл. асистент", „доцент" и „професор" в ИИНЧ - БАН. Установи, че са представени всички необходими документи, както и че кандидатът покрива изискванията за заемане на академичната длъжност „доцент" за област 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата в ИИНЧ – БАН по брой точки по показатели от Приложение 1 на Правилника за условията и реда за заемане на академични длъжности в ИИНЧ – БАН - при изискуеми 430 точки Любомир Стойчев има 619.58. Не откривам плагиатство – представените публикации са самостоятелни анализи по обработени от кандидата данни, а за текстовете в съавторство има разделителни протоколи.

3. **Кратка характеристика на представените научни трудове/публикации**

Кандидатът за доцент д-р Любомир Стойчев представя за участие в конкурса 24 научни публикации, видни от Списъка с публикациите и приложени към документите. Те включват на първо място хабилитационен труд – колективната монография: Томова, И.,

Стойчев, Л., & Иванов, М. (2020). *Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България.* Том V. Демографски дисбаланси и социални неравенства между големите етнически групи в България. Издателство на БАН "Проф. Марин Дринов.", в която Любомир Стойчев е автор на глави 5, 8, 9, и участие в последната глава, наред с проф. Илона Томова. Общият брой страници, написани от кандидата в книгата – без съавторството, е около 90 стр. , като се добавят и тези написани в съавторство, вероятно стават около 120 стр. Взимайки предвид факта, че Любомир Стойчев е и съставител на този том, а и представя авторски изследвания, приемам, че тези текстове са достатъчни за хабилитационен труд. Освен тази монография, в конкурса са включени още 23 статии, студии и глави от колективни монографии, както следва: 9 статии в нереферирани списания с научно рецензиране /3 от тях в съавторство/, една студия в съавторство в научно списание, реферирано и индексирано в SCOPUS (Q1), 6 студии в нереферирани списания с научно рецензиране /3 от тях в съавторство/ и 8 глави от колективни монографии. В представянето на научните си приноси, Л. Стойчев стриктно описва само своите в статиите със съавтори. Те са описани коректно, дори скромно.

Във всичките му публикации фокусът е много ясен и стилът различим – той коректно анализира количествени изследвания, засягащи актуални проблеми на социалните неравенства и социална политика, фокусирани върху уязвими групи – бедни, оказали се предимно роми, но и млади безработни и неучещи, невръстни деца, настанени в СПИ и ВПУ и други; както и нагласи и социални дистанции към роми, турци и имигранти. Ето защо неговият изследователски профил напълно отговаря на обявените в конкурса научна област, професионално направление и спецификация по академично поле.

4. Оценка на основните научни приноси

Във всичките публикации на Любомир Стойчев, представени за конкурса, прави впечатление неговата професионална компетентност и коректност, засягаща статистическата обработка и интерпретация на данните. Той внимателно отчита всички възможни фактори, които могат да „замърсят" анализите и съзнателно се пази от обобщения, когато извадката е малка за дадена група, а корелациите проблематични. Обръща внимание „как некоректно групирани, макар и верни, но несравними в статистически смисъл данни могат да манипулират общественото мнение при липса на критично отношение и без професионален прочит"[1]. Тази коректност и прецизност не е често срещана и затова искам специално да я отбележа.

Това е още по-значимо, защото неговата амбиция е да покаже колкото може по-сложна картина, включваща доста индикатори и връзки, *за да очертае многообразието и*

[1] Глава 9, хабилитационен труд, 237 с.

многофакторността на изследваните от него явления. Считам, че това е основният научен принос на д-р Стойчев – *избягването на втренчване в едни или други индикатори, описващи явлението и евентуалните му причини, а търсенето на сложната комбинация и връзки между различни социални признаци и феномени, характерни за, и обуславящи изследователския му обект; тезата, че всеки социално-демографски фактор не трябва да се разглежда изолирано, а в специфичното взаимодействие с други фактори*. Принос е и *постоянното настояване за системен подход при анализа на данни и правенето на политики, засягащи социалната сфера.* Този подход ограничава правенето на ефектни – уау – изводи, но предлага хипотези в различни посоки и възможни по-нататъшни изследвания. И предпазва от прибързани решения в социалната политика. Считам, че това е важен теоретичен принос, още по-важен, защото не е афиширан, а естествено присъстващ във всичките публикации. Много интересни са разсъжденията, макар и написани мимоходом, по въпроса кога контекстът се превръща в предмет на изследване, обвързан с въпроса за темите на научните изследвания /с.180/. Така, тъкмо защото оценява значимостта на нагласите на мнозинството към определени групи и политики, те стават основен предмет на голяма част от публикациите на д-р Стойчев.

Внимателният анализ, отчитащ многообразието и многофакторността на изследваните явления, както и съпоставянето им с подобни феномени в други страни, води до обосновани *приноси към нови знания*, някои от които разчупват стабилни стереотипи, както и до *научно-приложни приноси, тъй като изследванията и анализът на данните, които д-р Стойчев прави не са самоцелни, а винаги завършват с конкретни предложения за политики в съответната сфера*.

В глава 5 от представения хабилитационен труд - *Жилищната ситуация в Република България. Жилищните нужди на уязвимите етнически и религиозни общности* д-р Стойчев прави цялостен анализ на жилищната ситуация от перспективата на уязвимите етнически общности в България, а и представя обществени нагласи към жилищната политика. Тук за мен специално внимание заслужава изводът, че „Обществените нагласи на хората са по-позитивни по отношение на политики на подпомагане, отколкото на такива на санкции и принуда“ /стр.137/, важен извод, още повече, че политиката следва точно обратния подход. Впечатли ме и хипотезата, пример за системния подход, че „разрешаването (дори частично) на проблема с недостига на стаи и пренаселеността сред семействата от уязвими групи с деца, ще допринесе за постигането на по-добри и високи образователни резултати“ /с.113/, хипотеза, която си заслужава да се тества. В следващите две глави: Глава 8 *Нагласи и дистанции на българите във фертилна възраст спрямо ромите*; Глава 9 *Нагласи към имигрантите* отново се изследват редица

социално-демографски фактори, обособяват се интересни групи и се опровергават приети за очевидни виждания. Например анализът на д-р Стойчев показва, че за разлика от западни изследвания, при нас висшето образование не води до повишаване на толерантността към ромите и имигрантите, знак, че толерантността не е приоритет за нашето образование. В тази връзка да отбележа, че разграничението, което Л. Стойчев прави между „качество на образованието“ и „девалвация на образованието“ заслужава внимание. Интересен е изводът, че „с нарастване на възрастта започва да се засилва и нетолерантността към различните, но най-вече сред тези групи от населението, които по различни причини имат определени дефицити, в случая липсата на дете/деца или партньор/и“ /с. 226/. Той е следствие от и пример за много значимата теоретично теза на Стойчев, че „Възрастта е сложен за анализ числов фактор. По уникален начин той едновременно отразява и синтезира много на брой други фактори в сложно за обясняване взаимодействие… когато се прави разрез във възрастов план най-практично е резултатите да се разглеждат като продуктивна изходна точка за търсене на причините за определени различия, а не като причина/фактор сам по себе си.“ /189 с./. В духа на тази теза е и интересното разграничение на д-р Стойчев между групата на „поколенията на прехода“ – до 35 г. и „поколенията на зрелия социализъм и перестройката“ – от 36 г. нагоре, но във фертилна възраст /вероятно е неслучайно, че той пише „поколения“, а не „поколение“, в глава 9 темата за поколенията продължава…/ в опита си да обясни различията в нагласите спрямо ромите от гл.т. на различния тип социализация, по-възрастното поколение се оказва по-толерантно този път, за разлика от отношението към имигрантите…

От другите текстове за мен много важни бяха изводите на Л. Стойчев в статията му от 2009 г. *Невръстните роми и българи в корекционните учебни заведения*[2], а именно, че сходствата между български и ромски непълнолетни правонарушители надделяват над различията“ [3], защото се дължат основно на социални фактори като семеен статус на родителите, водещ до пренебрегване на децата, както и на лошо качество на образованието. Отбелязва се различие по отношение на местоживеене – повече са децата-роми с девиантно поведение, живеещи в селата, в сравнение с българчетата, но това има своето обяснение във факта, че вече много села са изцяло населени от роми. Съжалявам, че няма данни за материалното положение на родителите, но тъй като повечето от децата, настанени в СПИ и ВУИ са от многодетни семейства, може да се

[3] Стойчев , Л. (2009). Невръстните роми и българи в корекционните учебни заведения. Население. 27(3–4), 134–151

предположи, че са от бедни семейства. Тези изводи, подплатени със статистически валидни доказателства, са ясен аргумент против етнизацията на девиантното поведение. Това са само част от интересните анализи и изводи на д-р Стойчев. Заслужава внимание и разработеният социално-демографски профил на младежите извън образование, заетост и обучение (NEET) в България, с акцент върху етническите различия и бедността, профилът на завърналите се в България емигранти и други.

Бих отбелязала и чувствителност към употребата на езика и неговото влияние за нагласите: „циганско гето“, „коптор“ и прочие за сметка на по-семплите „сегрегиран квартал“, „лоши жилищни условия“; разликата между „столичани“ и „софиянци“ и т.н.

5. Бележки и препоръки.

При толкова внимателни анализи трудно се отправят /за/бележки. По-скоро имам препоръки. Би било много интересно и полезно д-р Стойчев да направи мета-анализ на своите анализи на многото данни, които е използвал, за да открие повтарящи се значими фактори, а и обясни изглеждащи като противоречиви изводи като по-високата толерантност на по-възрастното поколение към ромите, но пък по-ниската толерантност към имигрантите; подкрепата на сегрегационни политики към ромите от голяма част от българите, но и по-позитивните нагласи на хората по отношение на жилищни политики за подпомагане, а не за санкции и принуда. С този анализ картината допускам, че още повече ще се усложни, но и ще открои основната важна теза на автора – че всеки социално-демографски фактор не трябва да се разглежда изолирано, а в специфичното взаимодействие с други фактори.

6. Заключение

Считам, че кандидатът отговаря на всички изисквания на ЗРАСРБ, на Правилника за неговото прилагане за заемане на академичната длъжност „доцент“. Становището ми за избора на д-р Любомир Ивов Стойчев за академичната длъжност „доцент“ е положително и аз убедено препоръчвам той да бъде избран за доцент по ПН 3.1. Социология, антропология и науки за културата /Социално-демографски дисбаланси и неравенства и методология на социологическите изследвания/ към ИИНЧ при БАН.

09.10. 2025, София Проф. Петя Кабакчиева